

Datum
2024-11-27Diarienummer
KBN/240362Ert Datum
2024-09-09Er beteckning
U2024/01680Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Svar på remiss om betänkandet Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildning i en ny tid (SOU 2024:42)

Region Värmland lämnar med detta sitt yttrande över Folkbildningsutredningens betänkande.

Sammanfattning

Region Värmland instämmer med många förslag i utredningen "Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid" och dess förslag och bedömningar. Region Värmland ser den som ett viktigt steg för att säkra folkbildningens framtida roll, särskilt utifrån regionens lokala förutsättningar. Med en stor andel landsbygd, ett rikt kulturlandskap och en relativt låg utbildningsnivå ser Region Värmland folkbildningen som en central aktör för att stärka såväl folkhälsa som samhällsutveckling i regionen.

Regionen vill betona att både studieförbund och folkhögskolor spelar en avgörande roll i folkbildningens infrastruktur. I Värmland finns sex folkhögskolor, varav fem har Region Värmland som huvudman, och en är en rörelsefolk högskola. Folkhögskolorna med flera filialer tillsammans med studieförbunden, bidrar till att tillgängliggöra kultur i hela landet och säkerställa kompetensförsörjning inom kultursektorn. Våra folkhögskolor spelar också en central roll i att stärka kompetensen inom andra sektorer och erbjuder möjligheter för människor att göra en kompetensflyttning, både genom att öka sina kunskaper och genom att kvalificera sig för vidare studier eller arbetsliv. Både folkhögskolor och studieförbund är viktiga för att möta såväl nationella som regionala behov och samhällsutmaningar.

Som remissinstans lyfter Region Värmland både bredden i folkbildningens insatser och folkhögskolornas särskilda betydelse för lokal och regional utveckling samt demokratifrämjande arbete.

Region Värmland tillstyrker förslaget och vill framhålla vikten av att bibehålla självförvaltningsmodellen, som ger folkbildningen det nödvändiga utrymmet att anpassa sitt arbete utifrån lokala behov. För att säkerställa en hållbar och långsiktig utveckling av folkbildningen anser Region Värmland

Datum
2024-11-27

Diarienummer
KBN/240362

att balanspunkten mellan statlig styrning och självständighet måste bli rätt, så att folkhögskolorna unika roll som utbildare och kulturfrämjare, och deras möjlighet att inkludera fler deltagargrupper, kan fortsätta att utvecklas. Region Värmland stödjer utredningens förslag att ersätta de fyra nuvarande syftena med fyra delmål, då detta kan stärka uppföljning och måluppfyllelse samt underlätta för folkbildningen att anpassa sin verksamhet till samhällsförändringar. Däremot betonar regionen att folkhögskolornas unika roll som utbildare och kulturfrämjare kräver särskilt stöd och flexibilitet i styrningen, så att deras arbete för att inkludera fler deltagargrupper bibehålls och utvecklas.

Utredningens val att inte explicit nämna "demokrati" i de föreslagna målen är förståeligt, men regionen anser att demokrati som värde bör framgå tydligare i samband med målformuleringen för att reflektera folkbildningens centrala roll i demokratisk och samhällsbyggande utveckling.

Sammanfattningsvis ställer sig Region Värmland positiv till utredningen och betänkandet i sin helhet.

Synpunkter från Region Värmland

Här nedan följer Region Värmlands synpunkter, de är indelade under samma rubriker i betänkandet som synpunkterna hör till.

12.2.4 Det nuvarande målet behöver förnyas

Region Värmland uppskattar att utredningen tydligt skiljer på mål för folkbildningspolitiken och mål för själva folkbildningen.

Folkbildningsaktörerna arbetar med en mångfald av syften som tillsammans skapar förutsättningar för att de folkbildningspolitiska målen ska uppnås. De nuvarande syftena för folkbildningspolitiken har haft brett stöd och har fungerat väl som grund för uppföljningar och utvärderingar.

Den nya målstrukturen bör inkludera huvuddelen av de befintliga syftena, där exempelvis demokrati, som saknas i utredningens förslag, är en viktig komponent. Om de centrala aspekterna av folkbildningen bevaras i målstrukturen, finns det bättre förutsättningar för en fullständig och relevant utvärdering av folkbildningspolitiken. Skulle de nya målen inte täcka folkbildningens nuvarande inriktning på samma sätt som syftena gör, finns en risk att förändringen uppfattas som en större omställning av statens folkbildningspolitik än vad utredningen avser.

12.3.1 Förslag på ny målstruktur för folkbildningspolitiken

Region Värmland tillstyrker delvis förslaget på ny målstruktur för folkbildningspolitiken. Förslaget om en ny målstruktur har främst positiva effekter för transparens, ansvarstagande och effektiv uppföljning av statsbidragens användning. För att undvika negativa konsekvenser är det viktigt att målstrukturen tillåter viss flexibilitet så att folkbildningsaktörer

Datum
2024-11-27

Diarienummer
KBN/240362

kan fortsätta att anpassa sin verksamhet utifrån lokala och individuella behov.

12.3.2 Förslag på nytt övergripande mål för folkbildningspolitiken
Region Värmland tillstyrker delvis förslaget på nytt övergripande mål för folkbildningspolitiken. Det kan finnas en risk för vaghet i demokratiperspektivet. Region Värmland anser att folkbildningens arbete med att främja, stärka och utveckla demokratin ska ingå i statens mål för folkbildningspolitiken. Även om delaktighet är en demokratisk aspekt, nämns inte ordet "demokrati" specifikt. Detta kan minska betoningen på folkbildningens roll i att stärka demokratiska värderingar och medborgarengagemang, vilket är en traditionell och viktig del av dess uppdrag.

12.3.3. Förslag på nya delmål för folkbildningspolitiken
Region Värmland avstyrker betänkandets förslag till delmål i sin nuvarande form. Region Värmland noterar att delmålen i utredningens förslag främst är inriktade på att nå nya deltagare. Detta innebär att en stor del av folkbildningens verksamhet, som riktar sig till både nya och återkommande deltagare, inte täcks av delmålen. Samtidigt är de föreslagna strävansmålen kvantitativt formulerade och inriktade på dem som ännu inte deltar i folkbildningens verksamhet. Kvaliteten i den verksamhet som redan finns är en förutsättning för att de i betänkandet föreslagna målen ska kunna nås. Uppföljning och utvärdering bör därför belysa kvaliteter även i befintlig verksamhet, inte bara i verksamheter som når nya deltagare.

De föreslagna målen gäller statens politiska ambitioner med att ge statsbidrag till folkbildningen. Ändå kan det finnas en risk att målen och de sammanhängande indikatorerna tolkas som en mer direkt styrning av folkbildningens aktörer. Det kan medverka till en ny slags volymjakt där ansträngningar att nå nya deltagare premieras, framför att bevara en fungerande verksamhet med god kvalitet.

Region Värmland ser en risk med att ordet demokrati inte finns med i något av de föreslagna målen. Demokratisk utbildning och folkbildning är viktiga verktyg för att motverka polarisering och för att främja förståelse och gemenskap i ett samhälle. Genom att inte direkt inkludera demokrati i målen finns risken att folkbildningens bidrag till ett öppet och demokratiskt samhälle försvagas, särskilt i tider där demokratiska värden och normer står inför utmaningar.

Region Värmland stödjer Folkbildningsrådets förslag till delmål som exempelvis lyfter vikten av livslångt lärande, bildningens roll för

Datum
2024-11-27

Darienummer
KBN/240362

samhällsutveckling och främjandet av ett aktivt demokratiskt deltagande. En omformulering av delmålen enligt Folkbildningsrådets förslag kan säkerställa att de bättre speglar både statens politiska ambitioner och folkbildningens breda verksamhet.

Dagens fyra syften är generellt bredare och mindre specifika än de föreslagna delmålen. Därför kan det vara svårare att tillämpa och mäta samma konkreta samhällseffekter i den nuvarande målstrukturen. De föreslagna delmålen syftar till att konkretisera folkbildningens bidrag till samhället genom att sätta fokus på specifika områden där folkhögskolor kan visa sitt värde.

13.3 Nya mål för folkbildningen behöver belysas med nya indikatorer

Region Värmland avstyrker förslaget om indikatorer i dess nuvarande form. Vi ser att indikatorerna kan ge folkhögskolor och studieförbund bättre möjligheter att visa på folkbildningens samhällsnytta, men samtidigt finns flera brister som behöver åtgärdas.

Många av de föreslagna indikatorerna är huvudsakligen kvantitativa, vilket ger viss värdefull data men missar kvalitativa aspekter av folkbildningens bidrag, såsom personlig utveckling, samhällspåverkan och demokratisk fostran. Utredningen lyfter själv behovet av kvalitativa indikatorer som komplement, och Region Värmland anser att dessa bör utvecklas med underlag som är representativa och håller hög kvalitet. Indikatorerna behöver också bättre kopplas till delmålen. Exempelvis saknar delmålet om att "delaktigheten i kulturlivet ökar och breddas" tydliga indikatorer, trots att detta är en viktig del av folkbildningens uppdrag. Även demokratifrämjande insatser är centrala för folkbildningen och behöver speglas tydligare i indikatorerna.

Det är också avgörande att indikatorerna kan anpassas och utvecklas över tid. Att fastställa dem i riksdagsbundna beslut skulle riskera att begränsa flexibiliteten och göra det svårt att justera dem vid förändrade behov eller förutsättningar. Region Värmland anser att utformningen och utvecklingen av indikatorerna bör ske i nära samarbete med de instanser som ska utvärdera folkbildningspolitiken och dess effekter, snarare än att låsas fast i lagstiftning.

14.3 Utredningen föreslår att självförvaltningsmodellen behålls

Region Värmland tillstyrker förslaget att Folkbildningsrådet respektive SISU Idrottsutbildarna i myndighets ställe fortsatt ska fördela statsbidraget till folkbildningen. Region Värmland anser att behålla självförvaltningsmodellen är det bästa alternativet i enlighet till de motiveringar som utredningen presenterar.

Datum
2024-11-27

Darienummer
KBN/240362

En avgörande princip för statens återhållsamma styrning av folkbildningen har varit att bevara dess frihet och frivillighet – att folkbildningen självständigt ska kunna utforma verksamhet utifrån egna mål och prioriteringar, utan nationella läroplaner, samt att deltagarna ska kunna välja vad de vill studera och påverka innehåll och metodik.

Utredningen framhåller starka skäl för att säkerställa ett armlängds avstånd mellan folkbildningen och politiska beslutande organ, och Region Värmland instämmer i att detta är viktigt för att bevara självförvaltningsmodellen. Folkbildningen ger människor möjlighet till bildningsresor och fri åsiktsbildning, och den nuvarande modellen garanterar den sakkunskap som är nödvändig för att upprätthålla verksamheternas kvalitet och pålitlighet.

Den expertkunskap som präglar dagens folkbildning är, tillsammans med dess flexibilitet, en viktig resurs för att snabbt kunna anpassa verksamheten efter aktuella samhällsbehov, exempelvis inom krisberedskap. Tidigare kriser har visat hur folkbildningen kan mobilisera engagemang hos enskilda och inom civilsamhället med stor effektivitet.

Utredningens bedömning: Förändringar i självförvaltningsmodellen behöver genomföras för att säkerställa ändamålsenlig kontroll, uppföljning och utvärdering av folkbildningsanslaget.

Region Värmland ser positivt på att staten tydliggör förväntningarna på kontroll, uppföljning och utvärdering. Det är viktigt att det sker så att balanspunkten mellan folkbildningens frihet och statens styrning är rimlig.

14.4 Utredningens alternativa förslag innebär att Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) tar över ansvaret för fördelning, kontroll, uppföljning och utvärdering av statsbidraget till folkbildningen

Region Värmland avstyrker förslaget det alternativa förslag till justerad självförvaltningsmodell som utredningen lägger fram att MUCF tar över ansvaret för fördelning, kontroll, uppföljning och utvärdering av statsbidraget till folkbildningen.

Region Värmland gör samma bedömning som utredningen, att en myndighetsmodell skulle öka den statliga styrningen på bekostnad av nödvändig frihet för folkbildningen.

18.1.4 Återbetalade medel ska i vissa fall betalas tillbaka av staten

Region Värmland tillstyrker förslaget att Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna som huvudregel likt myndigheter fortsatt ska kunna omfördela återbetalda medel till annan verksamhet som omfattas av anslagsändamålet, men **avstyrker** förslaget att återtagna medel överstigande ett väsentligt belopp ska återbetalas till staten. Region Värmland vill lyfta fram att, inom ramen för den nuvarande modellen där återbetalning till staten inte sker, har återbetalda medel kunnat användas effektivt för att stärka folkbildningsverksamheter som bidrar till att uppfylla statens syften med statsbidraget. Utredningens förslag syftar till att tydligt markera att misskötsel av medel är oacceptabelt och att transparens i

Datum
2024-11-27

Diarienummer
KBN/240362

användningen av statsbidraget är angeläget. Region Värmland bedömer att de återbetalningskrav som redan finns i statsbidragsvillkoren för folkbildningens aktörer – studieförbund och folkhögskolor – bidrar till att motverka missbruk av medel.

Folkbildningens verksamheter verkar under stor ekonomisk press och har gjort under en lång följd av år. De statliga medel som en gång avsatts för att användas inom folkbildningen bör komma de av folkbildningens aktörer som följer villkor och krav till godo.

20 Konsekvenser

Region Värmland delar bedömningen att utredningens förslag förskjuter balanspunkten mellan staten och folkbildningen till statens fördel, med ökade administrativa krav på alla nivåer. Detta riskerar att påverka folkbildningens kärnverksamhet och flexibilitet.

Samtidigt kan förslagen bidra till ökad transparens och stärkt förtroende för folkbildningen på sikt. Det är dock avgörande att balans mellan statlig styrning och folkbildningens frihet upprätthålls, så att verksamhetens kvalitet och särart inte undermineras. Region Värmland framhåller vikten av att kontrollåtgärder och administrativa krav inte prioriteras på bekostnad av folkbildningens verksamhet och breda samhällsuppdrag.

Kultur- och bildningsnämnden

Sofia Magnusson
Ordförande